

KİTAP İNCELEMESİ

L.N. RANGARAJAN, *Arthaşāstra Kautilya*
(İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi. 2018)

Özkan GÖKCAN

Dr. Araştırma Görevlisi, Munzur Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu kitap değerlendirmesine atıf için

Özkan Gökcan, Kitap Değerlendirmesi: “L.N. Rangarajan, *Arthaşāstra Kautilya*, İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi. 2018”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 18, Sayı 71, 2021, s. 165-167.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler
E-Posta: bilgi@uidergisi.com.tr

Bu makalenin tüm hakları *Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği*'ne aittir. Önceden yazılı izin almadan hiçbir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik amaçlı alıntılar bu kuralın dışındadır. Yazıda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Arthaşastra KAUTİLYA

Hazırlayan: L. N. RANGARAJAN

Çeviren: Utku U. BULSUN
İstanbul, Kırmızı Kedi Yayınevi, 2018, 888 sayfa. ISBN: 978-605-298-236-5

Özkan GÖKCAN

Dr. Araştırma Görevlisi, Munzur Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Tunceli
E-posta: ozkangokcan@gmail.com
Orcid No: 0000-0002-3286-1580

Kimi kaynaklarda Çanakya veya Vishnugupta ismiyle de anılan Kautilya, Hint kökenli tarihçiler tarafından günümüz Hindistan topraklarında siyasal birlik sağlayan ilk devlet sayılan Maurya İmparatorluğu'nun kurulmasında rol oynayan en önemli şahıs olarak kabul edilmektedir.¹ Maurya İmparatorluğu (M.Ö. 322- M.Ö. 185) hükümdarları Çandragupta, Bindusara ve Aşoka'nın danışmanlığını yapan Kautilya, ekonomi, uluslararası ilişkiler ve kamu yönetimi konularında verdiği tavsiye ve geliştirdiği stratejiler sayesinde imparatorluğun hızla güçlenmesine önemli katkı sunmuştur.² Danışmanlık görevi yürüttüğü dönemde devlet yönetiminde elde ettiği deneyim, ideal devleti inşa etmede hükümdara tavsiyelerde bulunduğu *Arthaşastra* adlı eserini yazmasında etkili olmuştur.

Hint kökenli tarihçiler nezdinde M.Ö. 4. yüzyılda yazıldığı genel kabul gören *Arthaşastra*, on beş kitap, yüz elli bölüm ve yüz seksen kısımdan oluşur. *Arthaşastra'nın* yazılmasındaki amaç, hükümdara sahip olduğu toprağı nasıl koruyacağını ve yeni toprakları nasıl ele geçireceğini anlatmaktır. Buradan hareketle *Arthaşastra'nın* devlet yönetimine, ekonomik ve toplumsal yaşama dair tavsiyeler içeren; kamu yönetimi, hukuk, siyaset bilimi, ekonomi, uluslararası ilişkiler ve dış politika konuları ile ilgili doğrudan değerlendirmeler ve analizler sunan oldukça kapsamlı bir eser olduğunu söylemek mümkündür. Çok uzun yıllar boyunca kapsamından ve derinliğinden sadece Hint tarihiyle ilgilenen ve Sanskritçe bilen akademisyen ve araştırmacıların haberdar olduğu *Arthaşastra'nın* ilk kez İngilizce'ye çevrilmesi ve dünyanın geri kalanı ile tanışması 1915 yılında R. Shamasastri aracılığı ile olmuştur.³ Bu tarihten sonra eser başta Rusça ve Almanca olmak üzere başka dillere de çevrilmiştir. 1963 yılında ise

- 1 Ali Küçükler, *Kautilya'nın Arthaşastra'sı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001, s. 6.
- 2 Roger Boesche, "Kautilya's Arthashastra on War and Diplomacy in Ancient India", *The Journal of Military History*, Cilt 67, No 1, 2003, s. 10-14.
- 3 Arthaşastra'nın ilk İngilizce çevirisi için bakınız; Rudrapatna Shamasastri, *Kautilya's Arthashastra*, Bangalore, Government Press, 1915.

R.P. Kangle tarafından daha kapsamlı ve yol gösterici notlara sahip bir içerikle ikinci kez İngilizce'ye çevrilmiştir.⁴

Bu incelemeye konu olan L.N. Rangarajan'ın 1992 ilk basım tarihli *Arthaşāstra* çevirisi, eserin İngilizce yapılan üçüncü çevirisidir. 2018 yılında Utku Umut Bulsun tarafından Türkçe'ye çevrilen Rangarajan'ın *Arthaşāstra* çevirisi, on bir bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin dışında, kitabın başında Rangarajan tarafından kaleme alınmış ve *Arthaşāstra* ile çevirinin daha iyi anlaşılması amacını taşıyan "Giriş" ve "Kautilyacı Devlet ve Toplum" başlıklı iki bölüm yer almaktadır.

"Giriş Bölümleri" başlıklı ilk bölümünde Kautilya'nın *Arthaşāstra'da* kullandığı metodolojiye, ekonomik kavramlara, ağırlık birimlerine ve ceza sınıflamalarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir. Eserin "Devlet, Devletin Temel Unsurları ve Bunlara Yönelik Tehditler" başlıklı ikinci bölümünde Kautilya'nın devlet teorisine ilişkin görüşleri açıklanmış, devleti oluşturan unsurlar tanımlanarak bu unsurlara nereden ve nasıl tehdit gelebileceği, bu tehditlerle nasıl başa çıkılabileceği ele alınmıştır. Kitabın "Kral" başlıklı üçüncü bölümünde Kautilya'nın devletin cisimleşmiş hali ve temel unsurlarından biri olarak tanımladığı kralın hangi eğitimlerden geçmesi gerektiği, görevleri, güvenliğinin nasıl sağlanacağı, ayaklanma veya isyan karşısında nasıl bir tutum sergileyeceği oldukça ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Eserin "İyi Örgütlenmiş Devlet" başlıklı dördüncü bölümünde Kautilya'nın yerleşik, refah içinde yaşayan ve iyi korunan bir devletin inşası için hangi adımların atılması gerektiğine dair görüşleri toplanmıştır. Kautilya'nın devletin zenginliğinin ve faaliyetlerinin temel kaynağı olarak gördüğü devlet hazinesine ilişkin görüşleri, "Hazine, Gelir Kaynakları, Bütçe, Hesaplar ve Denetim" başlıklı beşinci bölümde toplanmıştır. Eserin "Kamu Hizmeti Düzenlemeleri" başlıklı altıncı ve "İdari Bölümler" başlıklı yedinci bölümünde sırasıyla Kautilya'nın etkin ve disiplinli bir kamu yönetiminin nasıl sağlanacağı ve bunu sağlamakla sorumlu devlet personelinin görevlerine ve denetimine ilişkin düşüncelerine yer verilmiştir. Krala halkına karşı adil olmasını tavsiye eden Kautilya'nın adaletin nasıl sağlanacağına ilişkin fikirleri "Hukuk ve Adalet" başlıklı sekizinci bölümde toplanmıştır.

Kitabın sırasıyla "Gizli Faaliyetler", "Dış Politika", "Savunma ve Savaş" başlıklarını taşıyan dokuz, on ve on birinci bölümlerinde Kautilya'nın ağırlıklı olarak uluslararası ilişkiler ve dış politikaya ilişkin düşünce ve tavsiyeleri bir araya getirilmiştir. Kautilya'nın kralın hem içeride güvenliği sağlayabilmek hem de dışarıda fetih yoluyla toprakları genişletebilmek için büyük önem attığı casusluk faaliyetlerine ilişkin görüşleri dokuzuncu bölümdedir. Onuncu bölümde Kautilya'nın dış politikanın temel ilkelerine, dış politikada tercih edilecek eylem biçimlerine, müttefik, düşman veya tarafsız devletlerle savaş veya barış koşullarında nasıl ilişki kurulacağına ilişkin oldukça kapsamlı ve özgün düşünceleri yer alır. Son olarak on birinci bölümde ise Kautilya'nın savaşın çeşitleri, ordunun nasıl dizayn edilmesi gerektiği, savaş hazırlıkları, savunma ve saldırı hali, ele geçirilen toprakların nasıl yönetileceği ile ilgili fikirleri bulunur.

Eserin güçlü yönlerini üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki Kautilya'nın ekonomiden dış politikaya ele aldığı her konu hakkında oldukça kapsamlı, neden-sonuç ilişkisine dayanan ve detaylı bir analiz sunmasıdır. İkincisi *Arthaşāstra'da* ideal devlet yönetimi ulaşılmaya çalışılan kusursuz bir hayal değil, tüm ayrıntıları ile planlanmış bir gerçeklik olarak ele alınmıştır. Bu anlamda

4 *Arthaşāstra'nın* ikinci İngilizce çevirisi için bakınız; R. P. Kangle, *The Kauṭīlīya Arthaśāstra Part II: An English Translation with Critical and Explanatory Notes*, Bombay, University of Bombay Press, 1963.

Kautilya, Platon gibi reel dünyada gerçekleşme ihtimali düşük bir ideal devlet anlayışı yerine Machiavelli gibi gözlemediği ve deneyimlediği koşullardan ve olaylardan hareketle gerçekleşmesi mümkün bir devlet teorisi ve devlet yönetimi ortaya koymuştur. Kautilya için ideal devlet, halkın adaletle ve yasalara uygun yönetildiği, toprakların dış tehditlerden korunduğu ve fetih ya da ittifak yoluyla genişletildiği, devletin zenginliğinin halkın refahı için kullanıldığı devlettir. Böyle bir devleti inşa etmenin yolunun, dış politika, kamu yönetimi, ekonomi ve hukuk ile ilgili alınacak kararların birbirleri ile tam uyum sergilemesinden geçtiğine inanmıştır. Kautilya'nın argümanlarını geçmiş deneyimlere ve güncel olaylara boğmadan soyutlamadaki başarısı ve sistematik bir şekilde detaylandırmadaki becerisi, devlet teorisine dair kavram ve genellemelerine “zamansız bir nitelik” kazandırmıştır.⁵

Arthaşastra'nın üçüncü güçlü yönü ise devletler arası ilişkilere dair -Kautilya'nın deneyimlerinden, gözlemlerinden ve öğrendiklerinden hareketle inşa edilmiş- güçlü bir teorik altyapı sunmasıdır. İnsan doğasının bencil ve kötü olduğuna inanan Kautilya'nın devletler arası ilişkilere ait varsayımları, modern realist teorilerle önemli benzerlikler göstermektedir. Kautilya'nın güç ve güvenlik arasında kurduğu ilişki, askeri gücün artırılmasına verdiği önem, güvenlik ve hegemonya için yayılmacı politika izlenmesine yaptığı vurgu, güç ve güvenlik odaklı geçici ittifak yaklaşımı, *Saldırgan (Offensive) Realizmin* varsayımlarıyla örtüşmektedir. Öte yandan eserinde ayrıntılı olarak açıkladığı altı dış politika ilkesinde *Hegemonik İstikrar Teorisi, Savunmacı Realizm, Neorealizm, Güçler Dengesi Teorisi* ile örtüşen varsayımlar da bulmak mümkündür. Bu anlamda Kautilya'nın devletler arası ilişkilere yaklaşımını, *Saldırgan Realizm* odaklı eklektik bir realist yaklaşım olarak nitelendirmek mümkündür.

Yazılmasının üzerinden 2000 yılı aşkın süre geçmiş *Arthaşastra'nın* zayıf yönleri üzerine bir değerlendirme yapmak nispeten zordur. Bu zorluğun temel nedeni, eserin yazıldığı dönemin koşullarını göz önünde bulundurmadan modern kavram ve olgulardan hareketle yapılacak bir değerlendirmenin anakronizme dönüşme tehlikesidir. Bununla birlikte eserin aşırı detaylı bir içeriğinin olması (farklı pirinç türlerinin değirmendeki verimi ya da casuslukla görevlendirilen kişilerin alacağı maaş gibi) ve bazen aynı cümlede birden fazla kullanılan bir kavramın (örneğin düşman) neyi veya kimi kastettiğini anlamada yaşanan zorluk, metni okuyucu için yorucu bir hale getiriyor diyebiliriz.

Sonuç olarak 2000 yıldan uzun bir süre önce yazılan ve yaklaşık yüzyıldır Batı dünyasında tanınan bir eser olan *Arthaşastra*, devlet yönetimi üzerine yazılmış öncü eserlerden biridir. Devlet yönetimi ile ilgili çalışma yapan veya tarihsel metinlere ilgisi olan herkesin ilgisini çekebilecek olan eser, Uluslararası İlişkiler disiplini özelinde bakıldığında Batı-dışı teori ve kavram geliştirme çabalarının odak noktasında yer alan önemli kaynaklardan biridir. Bu nedenle dilimize oldukça anlaşılır ve bütünlüklü bir çevirisi yapılmış olan *Arthaşastra'nın*, özellikle Batı-dışı teori ve Küresel Uluslararası İlişkiler düşüncesine ilgi duyan Uluslararası İlişkiler akademisyenleri ve öğrencilerinin ilgisini hak eder nitelikte bir eser olduğunu söylemek mümkündür.

5 George Modelski, “Kautilya: Foreign Policy and International System in the Ancient Hindu World”, *The American Political Science Review*, Cilt 58, No 3, 1964, s. 550.